

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ”
(для магістрів)

Київ 2007

Підготовлено доцентом кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства *Я. О. Добідовською*

Затверджено на кафедрі міжнародного права та порівняльного правознавства (протокол № 1 від 31.08.06)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Добідовська Я. О. Навчальна програма дисципліни “Право Європейського Союзу” (для магістрів). — К.: МАУП, 2007. — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Право Європейського Союзу”, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна “Право Європейського Союзу” передбачає вивчення широкого кола як теоретичних, так і практичних питань, що стосуються національно-правових і специфічних міжнародно-правових інструментів, які забезпечують функціонування Європейських Співтовариств та Європейського Союзу, регулюють їх відносини з країнами-членами та узагальнюють досвід європейських держав у галузі економічної, політичної та соціально-культурної інтеграції.

Основною метою дисципліни “Право Європейського Союзу” є надання студентам відповідного рівня знань у галузі права Європейського Союзу та Європейських співтовариств, достатнього для усвідомлення значення регіональної інтеграції держав Європи та необхідності її подальшого розвитку; здійснення професійної діяльності в установах, діяльність яких пов'язана з прогресивним розвитком українського законодавства; проведення глибокого історичного, правового, економічного аналізу європейських і світових інтеграційних процесів, учасником яких є Україна; кваліфікованого юридичного оцінювання економічної та політичної ситуації в Україні; прогнозування можливих шляхів її покращення.

Головне завдання дисципліни “Право Європейського Союзу” полягає у формуванні у студентів розуміння: сучасних проблем правового забезпечення процесу інтеграції та необхідності посиленого регіонального співробітництва країн Європи; існуючих міжнародно-правових механізмів досягнення високого рівня економічно-політичної інтеграції європейських держав; принципів, на яких ґрунтується процес європейської інтеграції та її правове забезпечення.

Дисципліна “Право Європейського Союзу” орієнтована на вивчення студентами економічних, правових і соціально-культурних аспектів співробітництва європейських держав, теоретичних проблем цього процесу, а також можливих шляхів їх вирішення.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
Змістовий модуль I. Поняття та основні категорії права ЄС	
1	Вступ до права ЄС
2	Створення Європейських Співтовариств і становлення права Європейського Союзу
3	Поняття, особливості, структура та джерела права Європейського Союзу. Сфера дії права Європейського Союзу
4	Право Співтовариства та національне право
5	Механізм прийняття рішень Європейських Співтовариств та Європейського Союзу
Змістовий модуль II. Інституції ЄС та основні галузі ЄС	
6	Інститути та органи Європейських Співтовариств і Європейського Союзу
7	Засоби судового захисту в праві Співтовариств
8	Розширення ЄС і поглиблення інтеграційних процесів
9	Митне право ЄС
10	Податкове право ЄС
11	Конкурентне право ЄС
Разом годин: 81	

ЗМІСТ
дисципліни
“ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ”

Змістовий модуль I. Поняття та основні категорії права ЄС

Тема 1. Вступ до права ЄС

Зародження та розвиток ідей європейської єдності. Витоки європейської ідеї. Панєвропеїзм ХХ сторіччя. Європа на шляху інтеграції. Передумови виникнення Європейських Співтовариств. Ідеї Монне. План Шумана.

Література [14; 20–22; 28; 29; 31; 32; 35; 59; 61; 63]

Тема 2. Створення Європейських Співтовариств і становлення права Європейського Союзу

Історичні передумови та основні етапи становлення права Європейського Союзу. Паризький договір 1951 р. про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі. Римські договори 1957 р. – створення Європейського Економічного Співтовариства та Європейського об'єднання з атомної енергії. Система договорів про приєднання. Уніфікаційний Акт 1986 р. Маастрихтський договір 1992 р. Договір про створення Європейського економічного простору 1992 р. Амстердамський договір 1997 р. Ніццький договір 2000 р.

Література [5–8; 12; 14; 19–22; 28–32; 36; 39; 40; 43; 58; 59; 70]

Тема 3. Поняття, особливості, структура та джерела права Європейського Союзу. Сфера дії права Європейського Союзу

Поняття та визначення права Європейського Союзу. Структура права Європейського Союзу. Співвідношення європейського права та права Європейського Союзу. Право Європейського Союзу в системі міжнародного права. Поняття джерела європейського права. Система джерел європейського права. Попередні зауваження. Засновницькі угоди. Нормативно-правові акти Євросоюзу. Загальні принципи права: “неписане право”. Рішення Суду Європейських Співтовариств. Договори, що укладаються співтовариствами з міжнародними організаціями і третіми державами. Дія норм європейського права у часі та просторі. Юрисдикція співтовариств та право Європейського Союзу.

Література [5; 8; 20–22; 27; 28; 31; 32; 40; 66; 67; 70–72]

Тема 4. Право Співтовариства та національне право

Співвідношення права Європейського Союзу з національним правом держав-членів. Розподіл повноважень між Співтовариством і державами-членами. Пряма дія права ЄС. Пряме застосування права ЄС. Верховенство права ЄС. Принцип пропорційності та субсидіарності у праві Європейського Союзу. Право ЄС – погляд крізь національну призму.

Література [5; 8; 20–22; 28; 31; 32]

Тема 5. Механізм прийняття рішень Європейських Співтовариств та Європейського Союзу

Вироблення політичних напрямів. Поняття “рішення”. Суб’єкти та учасники прийняття рішень. Способи прийняття рішень. Класифікація рішень. Процедури прийняття рішень. Консультативна процедура. Процедура співробітництва. Процедура спільного прийняття рішень. Процедура співпадаючого позитивного висновку (avis conforme). Основні етапи прийняття рішень. Законодавчий процес у парламенті. Тенденція збільшення ролі представницьких установ.

Література [4; 5; 8; 13; 20–22; 28; 30–32; 54]

Змістовий модуль II. Інституції ЄС та основні галузі ЄС

Тема 6. Інститути та органи Європейських Співтовариств і Європейського Союзу

Концептуальні основи інституціональної системи. Засновницька, законодавча, виконавча, бюджетна, зовнішньополітична функції Європейських Співтовариств та Європейського Союзу. Статус Європейської ради. Голова Європейської ради. Компетенція Європейської ради. Порядок роботи Європейської ради. Процедура прийняття рішень. Офіційні публікації Європейської ради. Статус Ради Європейського Союзу. Повноваження Ради Європейського Союзу. Порядок роботи та прийняття рішень Ради Європейського Союзу. Статус Європейської Комісії. Порядок формування Європейської комісії. Відповідальність Європейської комісії. Повноваження Європейської комісії. Порядок роботи та прийняття рішень Європейської комісії. Статус Європейського парламенту. Парламентські вибори. Статус депутата. Внутрішня структура, порядок роботи, повноваження Європейського парламенту.

Література [4; 5; 8; 12; 13; 20–22; 28; 30–32; 43; 54; 55; 56]

Тема 7. Засоби судового захисту в праві Співтовариств

Засоби судового захисту в праві Співтовариств: прямі та непрямі дії. Побудова судової системи Європейського Союзу. Основні принципи та правила судового провадження. Статус і призначення Суду Європейських Співтовариств. Порядок формування Суду Європейських Співтовариств. Розмежування юрисдикції Суду Європейських

Співтовариств і Суду першої інстанції. Опосередковане оскарження та преюдиціальна процедура.

Література [5; 8; 20–22; 27; 28; 30–33; 38; 40; 54; 57]

Тема 8. Розширення ЄС і поглиблення інтеграційних процесів

Питання поглиблення інтеграції. Реформа методів діяльності Європейського Союзу. Біла книга про управління об'єднаною Європою. “Постійні переговори”: нова інституційна реформа. Хартія фундаментальних прав Європейського Союзу. Міжурядова конференція 2000 р. та Ніццька угода. Перспективи інституційної реформи. Розширення ЄС і договір про приєднання. Наслідки розширення ЄС для України. Проблема вступу України до складу Європейського Союзу.

Література [2; 3; 5; 9–11; 16–19; 23; 44–53]

Тема 9. Митне право ЄС

Поняття митного права. Джерела митного права. Митні збори. Податки з обороту. Акцизи. Сільськогосподарські збори. Демпінгові збори. Митний союз: мета створення та напрями діяльності. Скасування митних зборів між країнами — членами Митного союзу. Опосередковане оподаткування. Загальний митний тариф. Митний кодекс Європейського Союзу. Митна територія. Митні режими. Митні формальності під час ввезення товарів на митну територію Європейського Союзу. Привілейовані операції. Митний борг. Оскарження дій митної влади.

Література [8; 20–22; 24; 31]

Тема 10. Податкове право ЄС

Поняття податкового права Європейського Союзу. Джерела податкового права. Засновницькі угоди. Регламенти. Директиви. Рішення. Рішення суду Європейських Співтовариств. Міжнародний договір. Правова доктрина. Поняття податкової системи. Види податків. Правове регулювання податків.

Література [8; 20–22; 24; 31; 34]

Тема 11. Конкурентне право ЄС

Основні цілі політики Європейського Союзу щодо вільної конкуренції. Основні характерні риси права вільної конкуренції Європейського Союзу. Місце права вільної конкуренції Європейського Союзу

в системі права Європейського Союзу. Заборона угод, що порушують конкуренцію на ринку. Горизонтальні угоди. Вертикальні угоди. Заборона зловживання домінуючим становищем на ринку. Проблема контролю за “поглинаннями” чи концентраціями підприємств у межах ринку Європейських Співтовариств. Заборона державам надавати підприємствам спеціальні чи виключні права, що порушують принцип вільної конкуренції. Правове регулювання державної допомоги національним підприємствам в Європейських Співтовариствах. Порядок застосування норм права конкуренції в Європейських Співтовариствах.

Література [8; 20–22; 24; 31; 34]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Визначення права Європейського Союзу.
2. Загальні засади ЄС.
3. Економічні засади Співтовариства.
4. Політичні засади ЄС.
5. Правові засади ЄС.
6. Історичні засади ЄС.
7. Комісія.
8. Рада.
9. Європейська Рада.
10. Європейський Парламент.
11. Суд Європейських Співтовариств.
12. Комітет регіонів.
13. Палата аудиторів.
14. Прийняття законодавства.
15. Бюджет Співтовариства.
16. Первинне законодавство ЄС.
17. Похідне законодавство ЄС.
18. Судові рішення як джерело права ЄС.
19. Розподіл повноважень між Співтовариством і державами-членами.
20. Засоби судового захисту в праві Співтовариства: прямі дії.
21. Засоби судового захисту в праві Співтовариства: непрямі дії.
22. Основні характерні риси конкурентного права ЄС.
23. Зловживання домінуючим становищем.
24. Контроль за злиттям підприємств.
25. Розширення ЄС і Ніццький договір.

26. Копенгагенські вимоги.
27. Україна та ЄС.
28. Основні характерні риси митного права ЄС.
29. Основні характерні риси податкового права ЄС.
30. Конституція ЄС: проблеми та перспективи.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття права ЄС.
2. План Шумана.
3. Паризький договір.
4. Римські договори.
5. Єдиний Європейський акт.
6. Маастрихтський договір.
7. Амстердамський договір.
8. Ніщський договір.
9. Договір про приєднання.
10. Три “опори” права ЄС.
11. Пряма дія права ЄС.
12. Принцип субсидіарності в праві ЄС.
13. Розподіл повноважень між ЄС і державами-членами.
14. Правові засади ЄС.
15. *Aquis communautaire*.
16. Європейське співтовариство — суб’єкт міжнародного права.
17. Європейська рада.
18. Парламент.
19. Комісія.
20. Суд Європейських Співтовариств.
21. Суд першої інстанції.
22. Справа *Cassis de Dijon*.
23. Економічний і соціальний комітет.
24. Комітет регіонів.
25. Палата аудиторів.
26. Комітет регіонів.
27. Комітет постійних представників.
28. Консультаційна процедура.
29. Процедура погодження.
30. Процедура співробітництва.
31. Погоджувальна процедура та право вето.
32. Бюджетна процедура.

33. Первинне законодавство.
34. Похідне законодавство.
35. Рішення Суду Європейських Співтовариств.
36. Право прямої дії права ЄС.
37. Копенгагенські вимоги.
38. Україна та ЄС.
39. Горизонтальні та вертикальні угоди в конкурентному праві ЄС.
40. Поняття домінуючого становища.
41. Злиття підприємств.
42. Домовленості вертикальні та горизонтальні.
43. Економічний і валютний союз.
44. Правила походження в митному праві ЄС.
45. Оцінювання митної вартості.
46. Принцип субсидіарності в праві ЄС.
47. Регламент.
48. Директива.
49. Рішення.
50. Нетипові акти.
51. Позиції та рекомендації.
52. Вільний рух товарів.
53. Вільний рух капіталів.
54. Вільне переміщення осіб.
55. Європейська соціальна хартія.
56. Європейський центральний банк.
57. Єдиний митний тариф.
58. Прецедентне право Суду ЄС.
59. Угоди про асоціацію.
60. Свобода пересування осіб в ЄС.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Авторське право і суміжні права. Європейський досвід: У 2 кн.* — К.: Видав. дім “ІнЮре”, 2001.
2. *Бирюков М. М. Международно-правовые аспекты ассоциированного членства в Европейском Экономическом Сообществе: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук.* — М., 1981.
3. *Бураковський І., Немиря Г., Павлюк О. Україна і європейська інтеграція // Політика і час.* — 2000. — № 3–4. — С. 5–15.

4. *Гоці Сандро*. Урядування в об'єднаній Європі. — К.: К.І.С., 2003.
5. *Дмитрієв А. І., Муравйов В. І.* Міжнародне публічне право. — К., 2000.
6. *Європейская интеграция, большая гуманистическая Европа и культура* / Под ред. Л. Глухарева. — М., 1998.
7. *Європейський Союз. Федералистические концепции европейского строительства*. — М., 1996.
8. *Європейское право: Учеб. для вузов* / Под общ. ред. д-ра юрид. наук, проф. Л. М. Энтина. — М., 2000.
9. *Ефективно відстоювати національні інтереси: Промова Президента України Л. Кучми на зустрічі з учасниками наради послів України в європейських державах* // Політика і час. — 2000. — № 7–8. — С. 5.
10. *Забігайло В.* Право України в контексті його апроксимації до права Європейського Союзу // Українсько-європейський консультативний центр з питань законодавства (ІШРІАК). Інформ. бюл. центру. — 2000. — № 4.
11. *Капіца Ю.* Наближення законодавства України до законодавства ЄС відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між Європейським Союзом та Україною: цілі та методи // Український правовий часопис. — 1998. — № 2. — С. 8–24.
12. *Костенко М. Л., Лавренова Н. В.* ЕС после Маастрихта: федерация, конфедерация или международная организация // Государство и право. — 1994. — № 4. — С. 105–136.
13. *Крылова Н. С.* Европейский парламент: Правовой статус. — М., 1987.
14. *История европейской интеграции (1945–1994)* / Под ред. А. С. Намазовой, Б. Эмерсона. — М., 1995.
15. *Ляут Г. Й.* ЄС і країни, що розвиваються: нові стратегії співробітництва // Німеччина. — 1994. — № 4. — С. 64–66.
16. *Муравйов В. І.* Правові аспекти співробітництва України з європейськими економічними структурами // Суверенітет України і міжнародне право. — К., 1995. — С. 150–176.
17. *Муравйов В. І.* Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами (теорія і практика). — К., 2002.
18. *Набрала чинності Угода з ЄС* // Урядовий кур'єр. — 1996. — № 22–23.
19. *Ницький договір та розширення ЄС*. — К., 2001.

20. *Опришко В. Ф., Омельченко А. В., Фастовець А. С.* Право Європейського Союзу: Загальна частина. — К., 2002.
21. *Основы права Европейского Союза: Учеб. пособие / Под ред. С. Ю. Кашкина.* — М., 1997.
22. *Петров Р. А., Опейда З. Й. та ін.* Вступ до права Європейського Союзу: Навч. посіб. — Донецьк, 2001.
23. *Посібник з питань імплементації Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Співтовариством.* — К., 1999.
24. *Право Европейского Союза: Правовое регулирование торгового оборота: Учеб. пособие / Под ред. В. В. Безбаха, А. Я. Капустина, В. К. Пучинского.* — М., 1999.
25. *Проді Р.* Задум об'єднаної Європи. — К.: К.І.С., 2001. — 140 с.
26. *Раданович Н. М.* Про критерії відповідності національної юридичної практики нормам Конвенції про захист прав і основних свобод людини // *Практика Європейського Суду з прав людини. Рішення. Дослідження. Нормативні акти.* — Львів, 2000. — № 4. — С. 20–24.
27. *Суд Европейских Сообществ: Избранные решения.* — М., 2001.
28. *Татам А.* Право Європейського Союзу: Підручник: Пер. з англ. — К., 1998. — 424 с.
29. *Тоді Ф.* Нарис історії Європейського Союзу. — К.: Аналітичний дослідний центр “АНОД”; К.І.С., 2001.
30. *Топорнин Б. Н.* Европейские сообщества: право и институты. — М., 1993.
31. *Топорнин Б. Н.* Европейское право: Учебник. — М., 1999.
32. *Хартли Т. К.* Основы права Европейского сообщества. Введение в конституционное и административное право Европейского Сообщества: Пер. с англ. — М., 1998.
33. *Хорольский Р. Б.* Судовий прецедент як джерело права Європейського співтовариства // *Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій.* — Вип. 39. — Х., 1999.
34. *Чеботарева Н. Д.* Антидемпинговая практика ЕЭС. — М., 1982.
35. *Чубарьян А. О.* Европейская идея в истории. — М., 1987.
36. *Шебанов А. Н.* Европейское объединение угля и стали. — М., 1968.
37. *Штадтмюллер Е.* Проблемы и перспективы развития Европейского Союза. Польша и ЕС // *Актуальные проблемы Европы.* — 2000. — № 3. — С. 211–214.

38. *Энтин М. Л.* Суд европейских сообществ: правовые формы обеспечения западноевропейской интеграции. — М., 1987.
39. *Hartley T. C.* Constitutional and institutional aspects of the Maastricht agreement // International and Comparative Law Quartely. — 1993. — Vol. 42. — Part 2.
40. *Robertson H.* European institutions. Cooperation, integration, unification. — L., 1973.
41. *Tempini N.* Fortress Europe: EC External Trade Relations and New Protectionism. — PNL Press, 1990.
42. *The external relations of the EC — the economic and political role of the Community* // Delegation of the Commission of the EC in Austria. — Alpbach, 1992.
43. *Единый Европейский Акт. Договор о Европейском Союзе.* — М., 1994.
44. *Питання діяльності Української частини Комітету з питань співробітництва між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом): Постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 1998 р.* // Уряд. кур'єр. — 1998. — № 139–140.
45. *Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом і вдосконалення механізму співробітництва з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом): Указ Президента України від 24 лютого 1998 р.* // Офіц. вісн. України. — 1998. — № 8. — Ст. 296.
46. *Про затвердження Положення про Міжвідомчу координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 листопада 1998 р.* // Офіц. вісн. України. — 1999. — № 33. — Ст. 1734.
47. *Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 11 червня 1998. р.* // Офіц. вісн. України. — 1998. — № 24. — Ст. 870.
48. *Про концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 серпня 1999 р.* // Офіц. вісн. України. — 1999. — № 33. — Ст. 1734.
49. *Про основні напрямки зовнішньої політики України: Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 р.* // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 37.

50. *Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р.*, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7, 11 до Конвенції // Закон України від 17 липня 1997 р. — 1997. — № 40. — Ст. 263.
51. *Спільна позиція по відношенню до України* // Делегація Європейської Комісії. — К., 1995.
52. *Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України* // Політика і час. — 2000. — № 3–4. — С. 15–27.
53. *Угода про партнерство та співробітництво*. Повний текст угоди, підписаної між Європейським Союзом та Україною в Люксембурзі 16 червня 1994 р. // Делегація Європейської Комісії в Україні. — К., 1995. — 89 с.
54. www.euroa.eu.int
55. www.europarl.eu.int
56. www.ue.eu.int
57. www.curia.eu.int

Додаткова

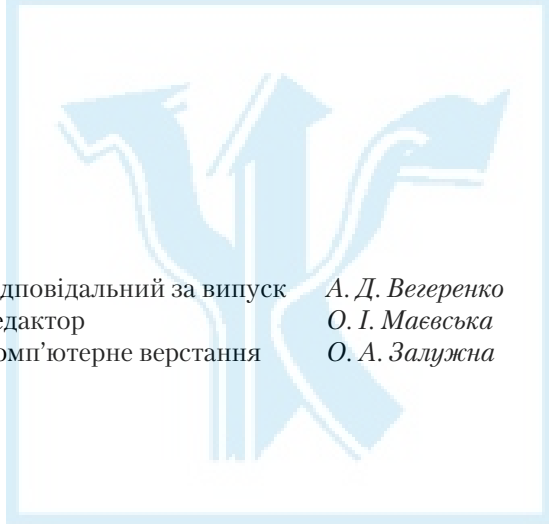
58. *Алексеев Д. М., Михайлов А. П.* Европейское объединение угля и стали. — М., 1961.
59. *Арах М.* Европейский Союз. Видение политического объединения. — М., 1998.
60. *Аречага З. Х.* Современное международное право. — М., 1983.
61. *Барановский В. Г.* Западная Европа. Военно-политическая интеграция. — М., 1988.
62. *Беляев С. А.* О концепции “европейского правового пространства” // Сов. государство и право. — 1991. — № 7. — С. 120–124.
63. *Бусыгина И. М.* Теория и практика европейского регионализма // Кентавр. — 1993. — № 6. — С. 4–26.
64. *Глухарев Л. Н.* Европейские сообщества: в поисках новой стратегии. — М., 1990.
65. *Кузина З. И.* Европейское экономическое сообщество и Африка. — М., 1976.
66. *Лукашук И. И.* Международная организация, как сторона в международных договорах // Сов. ежегодник междунар. права. 1959. — М., 1960. — С. 45–156.
67. *Маргиев В. И.* К вопросу о юридической природе внутреннего права международных организаций // Сов. ежегодник междунар. права. 1980. — М., 1981. — С. 99–110.

68. *Матеріали міжнародної конференції “Україна — Європейський Союз: зовнішньоекономічна діяльність і перспективи співробітництва”*. — К., 1995.
69. *Регіональна політика: європейський погляд // Уряд. кур’єр*. — 2000. — № 167.
70. *Сиджански Д. Федералистское будущее Европы. От Европейского Сообщества до Европейского Союза*. — М., 1998.
71. *Федерация в зарубежных странах*. — М., 1993.
72. *Фещенко А. С. Наднациональность в деятельности международных организаций // Сов. ежегодник междунар. права*. — 1987. — М., 1988. — С. 159–172.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Право Європейського Союзу”.....	4
Зміст дисципліни “Право Європейського Союзу”.....	4
Теми контрольних робіт.....	8
Питання для самоконтролю.....	9
Список літератури.....	10

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>О. І. Маєвська</i>
Комп'ютерне верстання	<i>О. А. Залужна</i>

МАУП

Зам. № ВКЦ-2864

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП